Сабақтың тақырыбы:

§40. “Көлік және байланыс” географиясы

Сабақтың мақсаты:

Дүниежүзіндегі көліктің даму сипаты мен байланыс құралдары жайында толық мәлімет беру.

Құрлық
Құбыр
Су
Байланыс құралдары
Әуе

Көлік – шаруашылық салasының басты саласы болып табылады.

Құрлық көлігінің құрамына теміржол, автомобиль және құбыр көлігі кіреді.

АЭРОФЛОТ

Автомобиь көлігінің үлес салмағы жыл сайын арта түсуде. Оған дәлел тас жолдардың күрт арта түсуі. Қазіргі кезде дж бойынша олардың жалпы ұзындығы 25 млн км – ге жуықтады. Бұл көрсеткіш жөнінен АҚШ ерекше көзге түседі.

КАМАЗ

Дүние жүзіндегі теміржолдың жалпы ұзындығы 1 млн 180 мың км – ге жуық. Теміржолдың ұзындығы жөнінен де АҚШ алдыңғы орында келеді. Бірақ жолдардың жиілігі Батыс Европада өте жоғары. Онда 100 км2 жерге 10 км теміржол тиесілі болады.Жүк айналымындағы теміржол үлесі 15 % шамасында.

Құбыр көлігі соңғы жылдары мұнай өндірудің артуына байланысты жедел қарқынмен дамуда. Ұзындығы 405- 5 мың км болатын мұнай және газ тасымалдайтын құбырлар Ресей, Канада, АҚШ жерінде орналасқан.

Теңіз көлігі үлесіне елдер арасындағы жүк тасымалының 80 % -ы , дүние жүзілік жалпы жүк айналымының 60 % - ы тиеді. Теңіз жүк тасымалындағы жетекші елдерге : Панама, Либерия, Грекия, Кипр кіреді. Ірі сауда кемелерінің үлесі Ұлыбритания, Жапония, Норвегия, АҚШ, Ресей, Қытай елдерінде де жоғары.

Теңіз жолының ежелден белгілі ауданы- Атлант мұхиты.Ірі порттары: Роттердам (Нидерланд), Жаңа Орлеан (АҚШ), Марсель (Фраеция), Гамбург (ГФР)

Өзен көл көлігі көбінесе жеке елдердің, сондайө ақ халықаралық жүк тасымалының
Да бір бөлігін қамтиды.Еуропада Рейн, Дунай, Эльба, Одер, Америкада Әулие Лаврентий, Парана өзендері мен Ұлы көлдер
Ірі халықаралық су жолдары болып саналады.

Әуе көлігі – көліктің ең жаңа және қарқынды дамып келе жатқан саласы.Әуе көлігі көбінесе жолаушы тасымалы мен тез бұзылатын(жемістер мен көкөністер) жүктерді тасымалдауда улкен маңыз алуда.

Соңғы жылдары турбовинтті және реактивті ұшақтардың еңгізілуі әуе көлігінің тиімділігін арттыруда. Олардың қатарында көбінесе халықаралық әуе тасымалын қамтамасыз ететін “Боинг - 747 ” (АҚШ),
“Ил – 86” (Ресей) , “Аэробус” (ГФР-Франция – Ұлыбритания) ұшақтары бар.

Әуе көлігі ең күшті дамыған ел – АҚШ, ол дж – гі жолаушылардың 50% тасымалдайды. Дүние жүзіндегі ең ірі әуежайлар:”О” Хара” (Чикаго), Даллас, Лос-Анджелес, Атланта, “Хитроу” (Лондон), “Ханеда” (Токио) және т.б.

Байланыс жүйесі өте күшті дамығын ел – АҚШ. Оның үлесіәне дж- гі телефон желісінің 2/5-сі , ең жаңа байланыс жүйелерінің10/9-ы тиесілі

ҚАЗАҚТЕЛЕКОМ

KAZPOST

Жылдам жаттығу

- а) *сұрақтар*
- *б) сызба нұсқа бойынша жұмыс*
- *в) картамен жұмыс жасау*

Сұрақтар

- ***Көлік жүйесі дегеніміз не?***
- ***Кең тараған қандай байланыс құралдарын білесіңдер?***
- ***Теміржол желілерінің жиілігі нені көрсетеді?***
- ***Көлік түрлерінің ең ежелгі және ең жаңа түрлерін атаңдар?***

Сызба нұсқамен жұмыс

- Кеме жүзетін ірі каналдар

Каналдың аты	Тереңдігі, м	Ені,м	Ұзынды-ғы, км	Орны
	16,2	120-318	161	
	12,5	150-305	81,6	
	11,3	104-214	99	

Картамен жұмыс

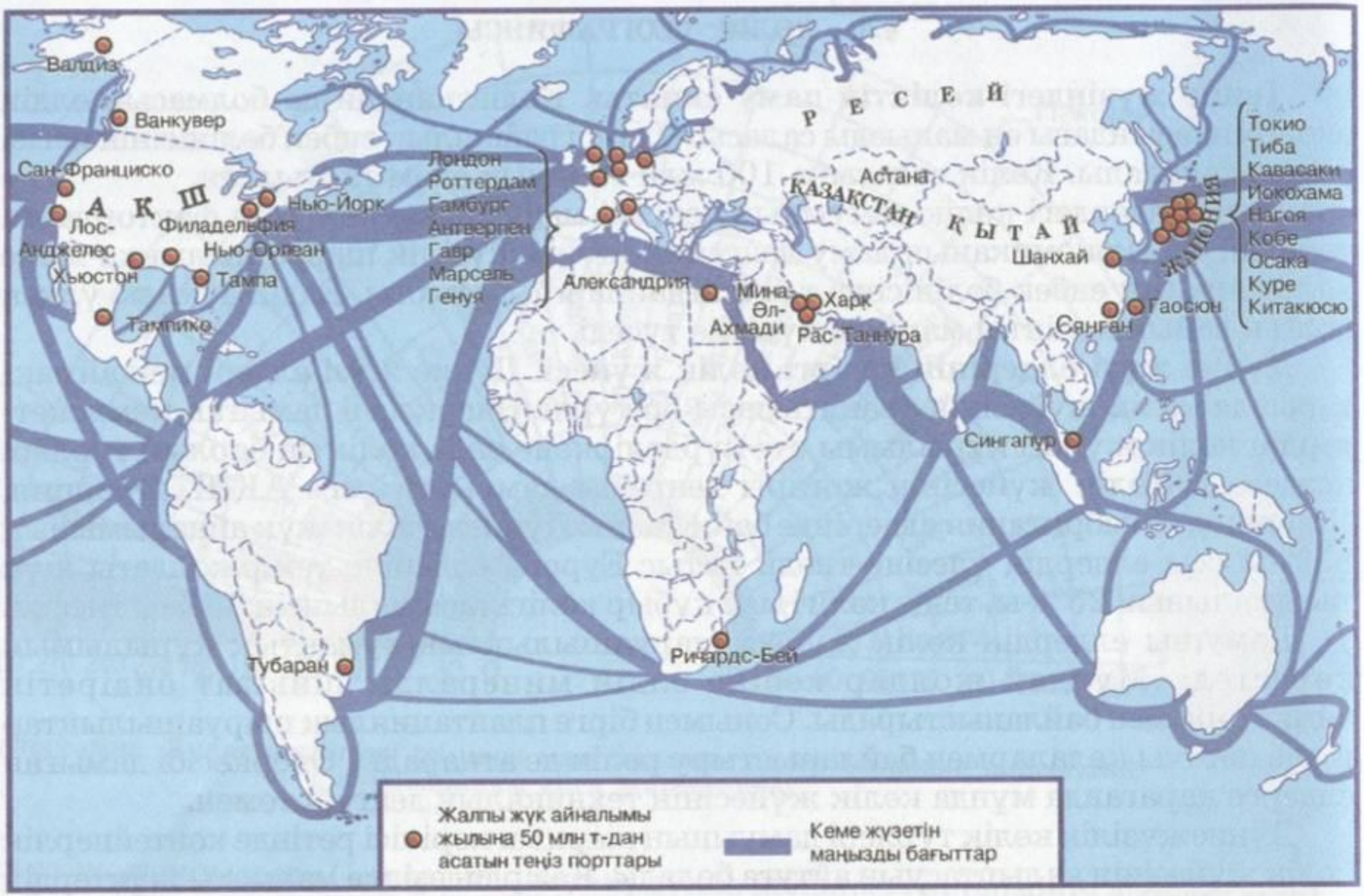

Дүние жүзі бойынша жалпы жүк тасымалындағы басты көрсеткіштер сұлба картасы

Жалпы сөздік қоры-
(жаңа сөздер бойынша)

1. *Автомобиль*
2. *Құбыр*
3. *Теңіз*
4. *Өзен-көл*
5. *Әуе*
6. *Телефон*
7. *Контейнерлік көпірлер*
8. *Су асты*
9. *Құрғақ жүк*

Географиялық диктант

1.Дүние жүзіндегі теміржолдың жалпы ұзындығы жөнінен қай мемлекет алда келеді?

2.Теңіз жолының ежелден белгілі ауданы?

3.Шаруашылық саласыныың басты үшінші саласы?

4.Қазақстан әлемдік интернет жүйесі қай жылдан бері тұрақты қосылды?

5.Байланыс жүйесі өте күшті дамыған ел?

6.Дүние жүзіндегі ең ірі әуежайлар?

7.Көліктің ең жаңа және қарқынды дамып келе жатқан түрі?

8.Дүние жүзіндегі ең ірі мұнай құбырлары?

9.Қазақстандағы жолаушы және жүк тасымалының аса қарқынды саласы?

10.Ірі кеме жүзетін каналдар мен өзен жолдарына қандай су жолы жатады?

1) Жағалық, Ұлы, Волга, Рейн-Майн-Дунай	**жауабы**
Көлік	
Хитроу, Ханеда	
Атлант мұхиты	
АҚШ	
Хьюстон, Нью-Йорк	
АҚШ	
1993 жылы	
Теміржол көлігі	
Әуе көлігі	

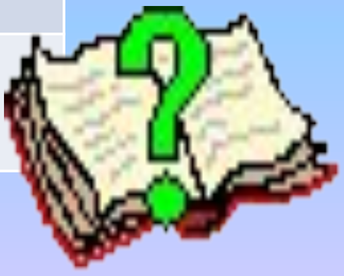

Логикалық ойлау **(сөзжұмбақ)**

1. Әуе көлігі
2. Ірі кеме жүзетін су жолы?
3. Қандай елдерде көлік қатынасы жоғары дамыған ?
4. Жоғары жылдамдықтағы теміржол желісі
5. Халықаралық маңызы бар ірі порт.
6. Ең ірі әуежайдың бірі Хитроу қай қалада орналасқан?
7. Тәулігіне 140км өтетін бұғаз .
8. 1994 жылдан бері Қазақстан қандай әлемдік жүйеге қосылды.
9. Сандық станция
10. АҚШ-тың аса ірі машина жасау компаниясы

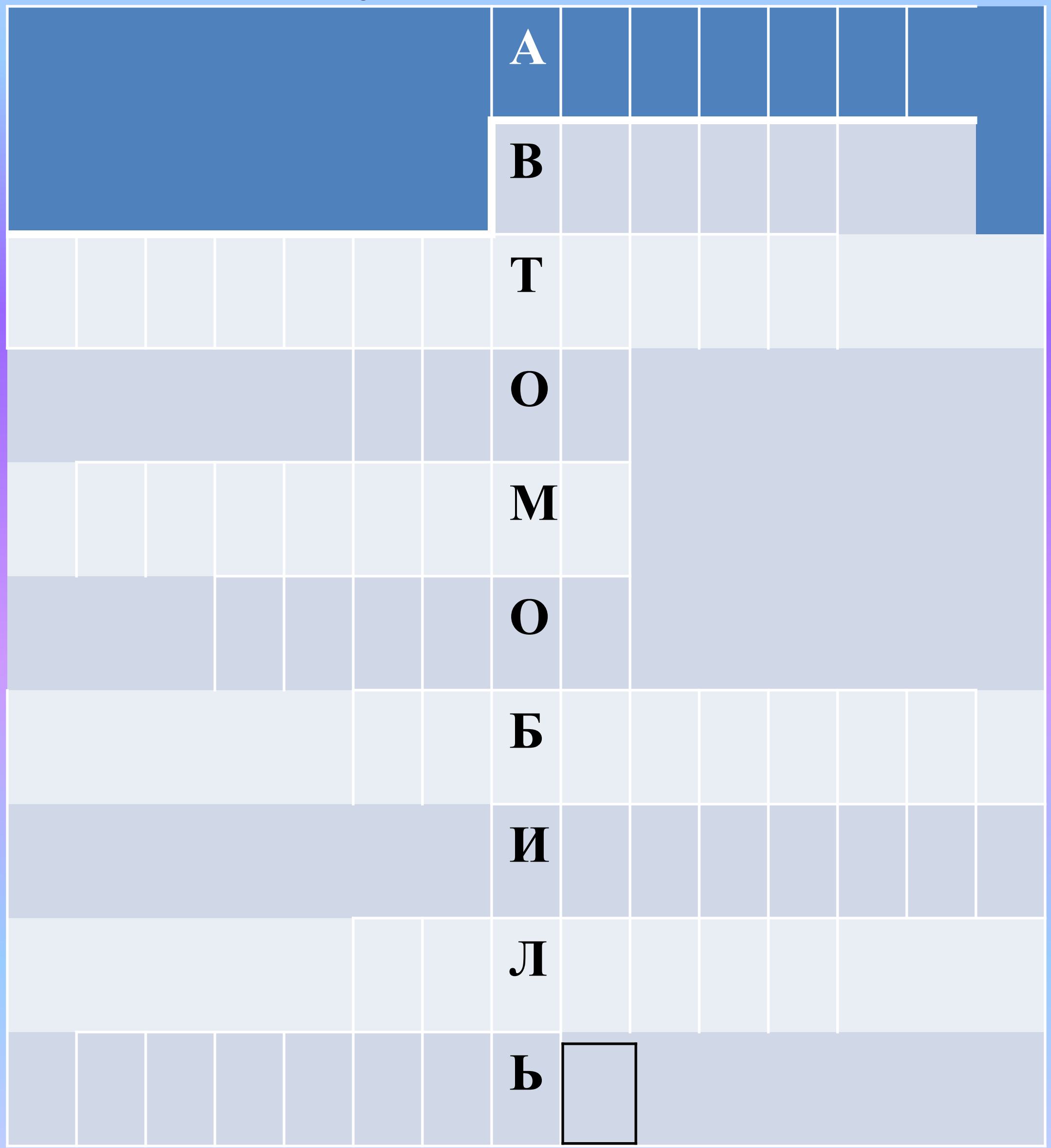

Спорт жарысы

- а) жүгіру
- ә) ауыр атлетика
- б) ұзындыққа секіру
- в) күрес

Жүгіру

- Кім бірінші болып белгілі бір тақырып бойынша 10 сөз жазады.

Ауыр атлетика

- Кім ең ауыр сөзді жазады, ең көп әріптен тұратын сөз

Ұзындыққа секіру

- Кім ең ұзын сөйлемді бірінші жазады.

Күрес

- Әр оқушы бір – біріне сұрақтар қояды

Құпия сөзді шешу

- .... – гидросфераны танкерлер мен мыңдаған шаршы жерлерді қатерсіз (мұнай) ластайды.
- Атмосфераны басты ластаушы .... көлігі.

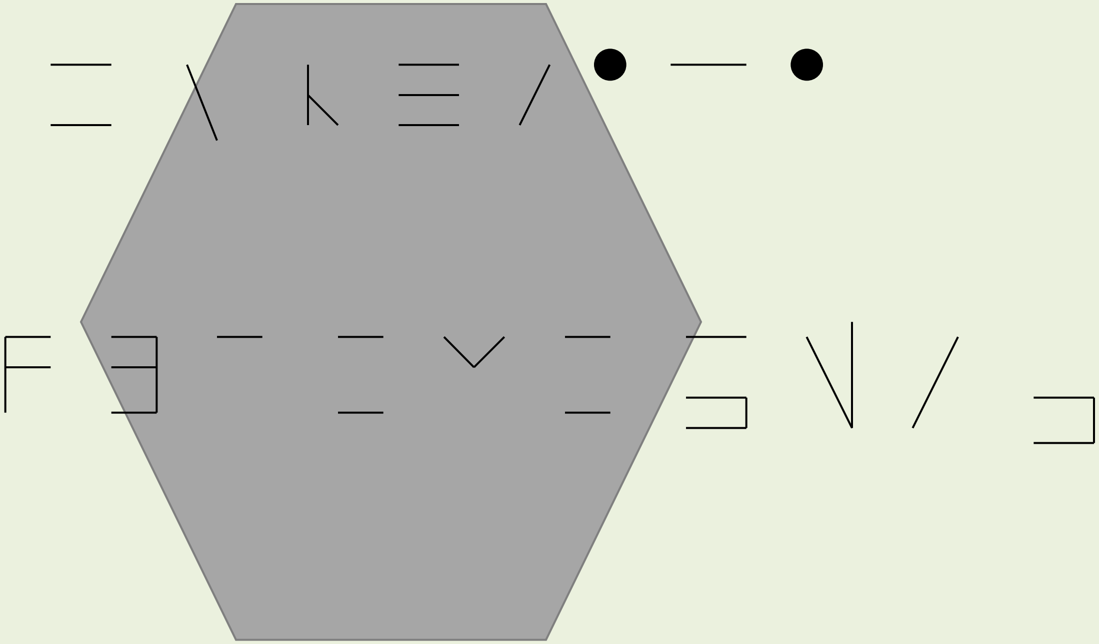

Бағалау

МПМ-матрица посадочных мест

А	Б		В	Г		Д	Ж
А1	Б1		В1	Г1		Д1	Ж1

А1-әр оқушының таңбасы

/// - жоқ оқушының белгісі

Үйге тапсырма

- §40 қайталау

Назар қойып тыңдағандарыңызға рахмет

Бірде – бір ұстаз өзінің ең маңызды міндеті – тәрбиеленушілерді ақыл – ой еңбегіне үйретуден тұратынын және бұл міндеттің пәннің өзін айтып жеткізуге қарағанда анағұрлым маңызды екенін ұмытуға тиіс емес.

К.Д.Ушинский